

аспекти: дис. канд. юрид. наук : 12.00.10 «судоустрій; прокуратура та адвокатура». Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2018. 230 с.

6. Москвич Л. М. Критерії оцінювання ефективності судової системи. Вісник Верховного Суду України. 2010. № . 10. С. 30-35.

Заборовський В.В.,
доктор юридичних наук,
професор кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Стойка А.В.,
студентка магістратури юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПРАВО НА АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ОСОБИ НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ

Права адвоката, як зазначає Т.С. Фещук, є головним інструментом адвоката, його «зброєю» у повсякденній боротьбі на правовому фронті [1, ст. 382]. Без сумніву, адвокат повинен наділятися належним комплексом, зокрема професійних прав, для забезпечення належних умов реалізації конституційного права особи на професійну правничу допомогу. Одним із таких професійних прав (реалізація яких не залежить від процесуальної (непроцесуальної) форми його діяльності та виду судочинства [2]) є право на адвокатський запит. Право адвоката на запит відіграє і важливе значення в забезпеченні принципу змагальності, який передбачений як ст. 129 Конституції України, так і всіма процесуальними кодексами (зокрема, ч. 3 ст. 12 ЦПК України передбачає, що кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень).

В Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3] праву адвоката на запит присвячена ст. 24, де, зокрема, розкрива-

ється дефініція поняття «адвокатський запит», в якій чітко передбачається як форма звернення (письмова), так і коло суб'єктів, стосовно яких воно може бути реалізоване.

Одним із дискусійних питань, що пов'язані із реалізацією права на адвокатський запит, є порядок посвідчення правового статусу адвоката. Так, ми піддаємо сумніву положення п. 2 ч. 1 ст. 24 Закону, згідно з яким такий статус адвоката може бути посвідчений, крім випадку надання безоплатної правової допомоги, лише ордером, оскільки залишаються поза увагою такі документи як довіреність та договір про надання правової допомоги. Тож існує доцільність як у законодавчому закріпленні можливості застосування витягу з договору, так і у використанні запропонованого нами більш радикального шляху вирішення вказаної проблеми, згідно з яким підтверджувати запит не потрібно, оскільки в цьому випадку адвокат реалізує безпосередньо надане йому професійне право на отримання інформації, за зловживання яким до нього може бути застосована дисциплінарна відповідальність, аж до позбавлення статусу адвоката [4; 5; 6].

Позитивним в цьому аспекті є положення проекту Закону, підготовленого робочою групою Ради з питань судової реформи [7], яким розкривається сутність такого проступку як зловживання правом на адвокатський запит, так і встановлюється відповідальність за його вчинення. Зокрема, під зловживанням права на адвокатський запит розуміється:

- 1) направлення адвокатського запиту для отримання інформації, яка не пов'язана з наданням правничої допомоги клієнту;
- 2) використання інформації, отриманої на адвокатський запит, для інших цілей, ніж надання правничої допомоги клієнту;
- 3) розголошення інформації, отриманої на адвокатський запит, якщо така інформація належить до категорії таємної, службової або її розкриття порушуватиме права третіх осіб на захист персональних даних чи охорону інтелектуальної власності, крім випадків, коли таке розголошення є необхідним для надання правничої допомоги клієнту в суді.

Досліджується нами і строк надання адвокату відповідної інформації та (або) копій документів за його запитом [8, ст. 26]. Так, з одного боку, позитивною є норма (ч. 2 ст. 24 Закону), згідно з якою такий строк становить 5 робочих днів з дня отримання відповідними суб'єктами адвокатського запиту, що повинно забезпечити

«ефективніший захист особи» [9], а з іншого – можливість продовження такого строку до 20 робочих днів (якщо запит стосується надання значного обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних), на нашу думку, може нівелювати ефективність такого механізму отримання інформації, враховуючи оціночний характер категорій продовження такого строку. Таке продовження строку розгляду адвокатського запиту, на жаль, є аналогічним до положень Закону України «Про доступ до публічної інформації» [10] (ч. 4 ст. 20). Крім цього, про ототожнення права на адвокатський запит та права на доступ до публічної інформації свідчить і положення щодо відшкодування фактичних витрат за виготовлення копій документів обсягом більш як 10 сторінок, якщо це потрібно для задоволення відповідного запиту.

Одним із найбільш дискусійних аспектів його реалізації є норма Закону, згідно з якою на суб'єктів, яким адресовано такий запит, не покладається обов'язок щодо надання інформації з обмеженим доступом та копій документів, що містять таку інформацію. На підставі розкриття правової природи кожного з різновидів такої інформації [11, ст. 421-425], якими, відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації», є конфіденційна, таємна та службова інформація, нами звертається увага на наявні недоліки в такого правового регулювання, зокрема, що стосується можливості отримання інформації, яка є конфіденційною. Позитивним в цьому аспекті є положення ч. 7 ст. 25 вищевказаного проекту Закону, згідно з яким особа, яка отримала адвокатський запит, може відмовити у наданні запитуваної інформації або копій документів, якщо:

- 1) така інформація віднесена відповідно до закону до категорії таємної або службової (призначеної для службового користування);
- 2) розкриття такої інформації порушуватиме права третіх осіб на захист персональних даних або на охорону інтелектуальної власності;
- 3) інформація стосується особистого життя фізичної особи.

Все це вказує на існування нагальної потреби в розширенні можливостей адвоката щодо звернення із запитом на отримання інформації з обмеженим доступом, враховуючи наявність досить поширеної практики безпідставного ненадання відповіді на запит під приводом того, що вона містить інформацію з обмеженим доступом.

Висновки. Отже, право адвоката на запит є одним із його найважливіших прав, без якого значно утруднюється або взагалі унеможливується надання професійної правничої допомоги. На жаль, український законодавець не робить чіткої різниці між правом на адвокатський запит і правом на доступ до публічної інформації, чим не враховується специфіка адвокатської діяльності та ставиться під сумнів можливість належного її здійснення.

Література:

1. Фещук Т.С. Поняття та система професійних прав адвоката в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 1. С. 382-387.
2. Заборовський В.В. Правова природа процесуальної та непроцесуальної форми діяльності адвоката щодо надання правової допомоги. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 1. С. 362-366. URL: http://pap.in.ua/1_2016/109.pdf
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 62. Ст. 17.
4. Заборовський В.В. Правовая природа права адвоката на адвокатский запрос. *Știința juridică universitară în contextul promovării valorilor europene: Conferința științifică teoretico-practică internațională (Chișinău (Moldova), 15-16 octombrie 2012)*. Universitatea Liberă Internațională din Moldova, 2012. P. 362.
5. Заборовський В.В. Правовая природа права адвоката на адвокатский запрос. *Știința juridică universitară în contextul promovării valorilor europene: Conferința științifică teoretico-practică internațională (Chișinău (Moldova), 15-16 octombrie 2012)*. Universitatea Liberă Internațională din Moldova, 2012. P. 362.
6. Заборовський В.В. Проблемні аспекти реалізації адвокатом права на запит. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2011. Вип. 17. С. 104.
7. Порівняльна таблиця до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», підготовленого Робочою групою з реформування законодавства про адвокатуру та безоплатну правову допомогу при Раді з питань судової реформи <http://jrc.org.ua/upload/steps/bdc5610fac7309ca8aab48f0c1a531de.pdf> (дата звернення: 05.04.2019).
8. Заборовський В.В. Адвокатський запит у світлі прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». *Вісник*

Запорізького національного університету. *Юридичні науки*. 2013. № 1(2). С. 26.

9. Гребенюк С. Захист «озброїли» запитами. *Закони і Бізнес*. 2012. № 29 (1068). URL: zib.com.ua/files/issues_pdfs_ua/335.pdf (дата звернення: 05.04.2019).

10. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

11. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення незалежної адвокатури України: монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 900 с.

Іваницький С.О.,

доктор юридичних наук,

доцент завідувач кафедри організації

правоохоронних та судових органів

Луганського державного університету внутрішніх справ

імені Е.О. Дідоренка

ТРАНСФОРМАЦІЯ АДВОКАТУРИ НА ЗЛАМІ ЕПОХ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Ухвалення Закону України “Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)” від 2 червня 2016 року № 1401-VIII й запровадження т. зв. монополії адвокатури зумовило, серед іншого, різкий зріст чисельності адвокатів. Лише за останні два роки Єдиний реєстр адвокатів України поповнився майже 10 тис. нових адвокатів. Такі тектонічні кількісні зрушення у поєднанні із зміною соціально-демографічної структури адвокатури, її професійного потенціалу та етичного компоненту вже зараз змушують багатьох замислитися над її майбутнім обличчям.

Іншим потужним викликом для адвокатського співтовариства стало стрімке впровадження нових технологій та інновацій, які, за прогнозами фахівців, можуть залишити багатьох адвокатів без роботи. Проблема загострення конкуренції й збереження професійної практики в умовах технологічної експансії турбує кожного адвоката й зумовлює потребу її наукового аналізу.

Неважко спрогнозувати, що основні імпульси змін українського правового поля надходять із європейського та світового юридичного простору. Аналіз тенденцій, що там відбуваються, дозволяє передбачити схожі процеси у вітчизняній адвокатурі, зокрема, найбільш чутливими для розвитку зарубіжної адвокатури вбачаються розширення альтернативних механізмів врегулювання спору й переліку суб'єктів надання правової допомоги, зокрема:

1. Онлайн врегулювання спорів (online dispute resolution – далі ODR) може відбуватися у позасудовому або судовому порядку.

Прикладом першого варіанту є eВау, де щорічно вирішується близько 60 млн. суперечок між торговцями за допомогою ODR. Серед європейських аналогів можна згадати німецько-французький Online Schlichter (www.online-schlichter.de), голландський Rechtwijzer 2.0 (www.hiil.org) чи англійський Resolver (www.resolver.co.uk). Спрощуючи життя людям, такі проекти зменшують обсяг роботи для адвокатів.

Можливості ODR застосовуються передусім для врегулювання суперечок в галузі електронної комерції та сфері захисту прав споживачів. Загалом підтримуючи участь адвокатів у процесах ODR, ССВЕ звертає увагу, що не всі категорії суперечок можуть підійти для онлайн врегулювання. Окрім того, збільшення кількості схем alternative dispute resolution, якими керують усі види приватних юридичних осіб збільшує ризики відсутності незалежності чи конфлікту інтересів [1, с. 2].

В другому випадку потенціал ODR вже використовується під час впровадження електронного судочинства, концепція якого останнім часом отримала ширшу законодавчу підтримку в Україні.

2. Компанії legal tech – гібридні провайдери, що поєднують технологію та право, забезпечуючи через зовнішні й внутрішні мережі надання окремих юридичних та суміжних послуг, що підлягають автоматизації й шаблонному виконанню.

Особливістю цих компаній є орієнтованість на локальні ринки й виконання окремих операцій стандартизованого характеру. Йдеться про автоматизоване складання юридичних документів (контракти, заповіти, патенти, арендні договори тощо), пошук законодавства, аналіз судової практики, реєстрацію бізнесу, аутсорсинг та ін. До цієї групи відносяться, зокрема, американські LegalZoom та Rocket Lawyer, німецькі Smartlaw й Jurato, французька Captain Contrat, бельгійська Lawbox та ін.